

необачність лектора. Він своїй аудиторії казав, що половина Галичини сидить в тюрмі за балаканив московською мовою, що друга половина її так-таки воліє під Москву, що третя половина даремно домагається пашпортів на подорож до Росії; що четверта половина... Не пам'ятаю, що сталося в четвертої, п'ятої і т. д. половинами, але у кожній разі, їх прихильність до Москви і мучеництво за московські ідеали не підлягали жадному сумніву. Було не тяжко приперти цього „Кгаліцко-рускаво“ лицаря до стіни і показати присутнім, яка вочеча натура була схована у нього за його дурною, ослеплюю, шкурною. Я часто агадував собі потім цю свою зустріч з „галіцким професором“, як веселий анекдот, і ніколи не гадав, що такі людці як цей „професор“ не щасливі, забуті Богом одиниці, а щось мало що не тип. Уявіть же собі, що я помиляюся!

Вчора розгортаю „Times“ і бачу „лист до редакції“, під заголовком Religions Prosecution in Galicia. Дивлюсь на підпис: граф В. Бобринський. Читаю. 1—о, щось знайоме!— щось давне, добре знайоме... Де я читав, чи чув ці самі слова? Крутиться в голові—не гадаю. Нарешті згадує: не ж „професор із Кгаліці“ вимахуючи своїми руками (як тепер бачу його неграбну німецьку постать) в білих черевичках і в довгому чорному сурдугі з червоним галстухом—вирікав на голову своїх слухачів ці самісенькі нісенітничі. Одна половина галицького народу—і т. далі...; друга половина галицького народу—і т. далі...; третя половина—а, хай йому!

Граф Бобринський мабуть незадоволений вже з своєю російською аудиторією—йому треба ще й англійської. Отож він і пише. Пише про все. Про утиски над „руським язунком“ і про гніт над православною вірою. Закликає англійців прийти йому на поміч і особливо надіється на їх підтримку в справі розповсюдження православ'я. Що то обходить англійців православ'я, подумати б? Але Бобринський не думає, він пише. Пише все, про що міг би сказати „професор із Кгаліці“, і тим самим вульгарноватим тоном „дітей чоловіка (!) священників, каже, сидить у тюрмі—за православ'я (?). Хто в цьому винен? Хто-ж як не Шенцінський? Не дурно-ж він коліє був охвицером. Як бачите—холодна і безсоромна логика. Не знаємо, якого походження Бобринський? Мабуть, що перевертень українець або поляк. Один знайомий мені коліє казав, що в Петербурзі вся поліція з перевертнів українців та поляків—найстаранніший, каже, найклятіший народ! Тільки часом завалює велика ревність, особливо коли бракує розуму, заводять у болото. Здається так буде і з Бобринським. Він необачно коліє „професора із Кгаліці“. Його лист в „Times“ не минає йому марне, знайдуться люди, що розповідять англійській пресі дійсне становище справ. Англійська публіцистичність—не купка російських одставних генералів на Рів'єрі, яких можна (?) туманити самовигаданими байками. Такі „листи“, як оцеї, Бобринського, лиш зміцнять в англійській публіцистичності уже помітне зацікавлення до нас. А нам тільки й треба, щоб намі цікавилися. Справедливе-ж відношення до нас „прилюдиться“.

Хай живе гр. Бобринський і його користна на добро України діяльність! London, 12. IV. С. Подольанин.

3 газет та журналів.

* * В статті „Садовський-Заньковецька“ (ч. 75) редакція львівської газети „Діло“ переказує зміст листа д. Садовського а приведу існуючу д. Коломійченка, передрукуючи цілу відповідь д. Коломійченка на цього листа й частину вашої до цієї відповіді уваги і становить нам декілька питань.

Перше всього,—піше „Діло“,—кожого мусить вразити, для кого редакція „Ради“ вважала краще за потрібне виступати в ролі адвоката М. Садовського, коли той прецьвів на сам довший спосіб оборони—от хоч би літературно-промадський суд! А коли вже „Рада“ вважала боронити М. Садовського, то не так не повинна була забувати, що її ролі трохи інша, як ролі адвоката в приватній справі його клієнта, і що вільно може адвокатувати, то не вільно редакції.

Отже по-перше як могла „Рада“ виступувати? Коломійченка за недостатку фактів, коли він виразно вказав М. Садовському, де шукати тих фактів: у М. Заньковецької!

По-друге, не тріх за сімю зводити те, що написав Коломійченко про побут М. Заньковецької в групі М. Садовського до особистих відносин, в які ніхто не повинен вводити. Тут перше всього маємо відомості директора театру до артистки, або, коли хочете, робота до робітника. А ці відомості підлягають публічній оцінці.

В кінці, по-третє, коли навіть прияти, що в сім конкретних випадках редакція „Ради“ має слухати, то це ж її не дає ніякого права зачисляти Коломійченка як людей, які „не розуміють ні значення, ні завдання друкованого слова“, відбрати йому ім'я часного публіциста і трактувати рег „всіх такі Коломійченки“. Хоч як нам прикро вертатись до цього важкого інциденту ще раз, але мусимо дати деякі пояснення. Насамперед ми в ролі нічого адвоката не виступали і мусали ще раз зазначити, що в цьому інциденті ні про д. Садовського, ні про д. Заньковецьку ми не говорили. Говорили тільки про непростий одвакою і до д. Заньковецької, як і до д. Садовського виступ д. Коломійченка.

Ще більш непростий цей вчинок набірає через те, що замість фактичної відповіді д. Коломійченка сховався за спину поважного артистки,—тимчасом, як її голому ми не чуємо, хоча лист д. Садовського в останній частині звертався безпосередньо до д. Заньковецької. Відомості директора театру до артистки справді можуть підлягати публічній оцінці, але тільки тоді, коли заінтересовані сторони сами подають їх на суд громадський, а цього в даному разі ми не бачимо: д. Заньковецька не виступала сама з наріканнями, навіть після заклику д. Садовського.

До того ж „відносини роботодавця до робітника“ укладаються ще тут часо родинними відносинами. Нарешті що до самого д. Коломійченка, то найліпше рекомендує його власний утинок: кинути обвинувачення і сховатись за чужі плечі—це свідчить як-раз про те, що данна людина не розуміє ні значення, ні завдання друкованого слова. Про інші ж громадські заслуги д. Коломійченка редакція „Діла“ видимо краще за нас поінформована: ми про їх не знаємо. Нарешті „Діло“ пише:

„Дивним також мусить видатися „поучення“ „Ради“ на нашу адресу, що, мовляв, ми, не знаючи відносин на російській Україні, не повинні містити таких річей. Ін конкретно ми вже зазначили, що знаємо Коломійченка як відомого (?) публіциста і громадського діяча, отже не мали прикладати до його статей якоїсь особливої цenzури. А звагазі—спричаємо редакції „Ради“, що на її сторінках С. Фремов відповів „Русланов“, коли той обурювався, що „Рада“ і взагалі українські публіцисти в Росії завадо вмішувались в галицькі справи, яких не знають і що до яких на само вірять таким „невеликим“ публіцистам, як львівський співробітник „Ради“ М. Дозницький. Неваже „Рада“ тепер змінила свій погляд і перейшла на становище „Руслана“?”

Ми дуже дякуємо редакції „Діла“, що вона „нагадала“ цей конкретний факт: нам тепер не доведеться багато вивчати, чи єсть яка ріжниця між колішнім і теперішнім нашим поглядом на „втручання“. Того разу мова була про громадські справи, і навіна претензія „Руслана“ позбавити нас в тих справах голосу дістала належну відправу. Цим разом справа йде про самі літські і сімю думати, що наше бажання, щоб „Діло“ до них не втручалось, і щоб взагалі знаних не втручались, не роблено ареною дрібних п'яток та особистих рахунків—таке бажання цілком натуральне і виходить із співчуття до самої-ж закордонної преси. Через те ми мусили вказати на ту необережність, з якою закордонна преса дає іноді захист усяким невеликим писанцям та роваде титули „відомих“ і заслужених діячів. На жаль, останній виступ „Діла“ дає до цього тільки нову ілюстрацію...

ПО РОСІЇ.

— Перед виборами. Ходить чутка, що перед роспуском Державної Думи, думають викликати в Петербург багатьох губернаторів на об'єднану нараду про майбутню виборчу кампанію. Кажуть, що губернаторам порадиють не дратувати під час виборчої кампанії населення вживаннями адміністративних заходів, щоб позбавити оновітційний елемент ґрунту для агітації.

— Виборча агітація соціалістів. Соціаліста-революціонери поділилися на декілько течій: одні не перестають бойкотувати вибори в Державну Думу, інші рішуче взяли участь у виборах. Гурток останніх почав свою агітацію, випустивши „Летучий Листок“. В цьому закордонному виданні соціаліста-революціонери радять підтримувати на виборах буржуазних кандидатів із прогресивних гуртків. На те, щоб провести своїх кандидатів, партія, треба думати, немає надії.

— Саблер про собор. З приводу чуток про собор і патріаршество обер-куратор Саблер, як переказують, висловлювався так: всі чулки про скликання церковного помістного собору в найбільшому часі не мають ніякої підстави. Скликання собору—це велике й складне питання, яке розв'язати так швидко не можливо. Ми до цього часу не маємо готового матеріялу для собору. Матеріялі треба розглянути, впорядкувати і подати на обміркування не у вигляді сирого матеріялу, а гаразд обміркуваного докладу. В такому напрямі й відбуваються в синоді роботи. Шкож до питання про відновлення патріаршества, то це теж велике питання церковної реформи, яке треба обміркувати, щоб розв'язавши його, не наробиши яких небуть несподіванок в житті православної церкви. (Р. Сл.)

— Пояснення департаменту поліції про видачу безстрочних паспортів євреям. Товариш міністра внутрішніх справ Зорин через департамент поліції лотарев через департамент поліції пояснив, що адміністрація не справді розуміла закон про безстрочні книжки, коли одмовляла видавати їх євреям. Хоч закон 1906 року й обмежує євреїв, як іногородніх, в користувальні безстрочними паспортами, проте ті є євреї, що перше мали право брати такі паспорти, повинні мати його й тепер. (У. Р.)

— Становище євреїв-помішників присяжних повірених. В раду присяжних повірених округу петербургської судової палати надійшла цими днями через старшого председателя судової палати пропозиції міністерства юстиції, яка торкається помішників присяжних повірених євреїв. Раді на-

казано: надіслати списки всіх помішників присяжних повірених не християнського віросповідання і імення тих із них, які мають свідоцтва од міністерства юстиції. Подати списки нових осіб нехристиянської віри, які поступають в оселю, через старшого председателя судової палати на затвердження міністра. Особлива нарада при міністерстві юстиції порадила і старшим председателям останніх судових округ в таких-ж вимогами звернутися до рад присяжних повірених. (Б. В.)

— Ліга самогубців. Після того, як у пресі з'явилися чулки про лігу самогубців, списки поліція зробила багато зусиль. Цими днями потрапило багато осіб, переважно студентів. Між ними потрушено товариша студента Предтечинського, що недовго скінчив життя самогубством. У всіх зв'язано листи, в яких виявляється, що потрапили особи належать до ліги самогубців. На допиті всі вони категорично одмовлялися од належності до цієї ліги.

— Дворяне й конституція. Під час останнього дворянського з'їзду в Петербурзі, як тепер виявляється, відбувалися наради деяких представників дворянських організацій з демократичними організаціями. На тих нарадах обговорювалося питання про потребу зміни виборчого закону. Кажуть, що відповідна записка уже подана в сферу. Автори цієї записки вважають за необхідне звести освітній цевз для депутатів. Мають на думці визначити цевз не нижче аттестата середньої школи. Євреїв, на думку авторів записки, треба повсім позбавити виборчих прав. Останні націоналісти, крім російської, повинні бути об'єднані в особливий виборчий курії в кожній місцевості.

Особи, що належать до окремої національності, обирають по розвертці зарази визначене число виборців, які будуть вибрати депутата. Число депутатів од кожної національності повинно бути не більше трьох. В записці вимагають, щоб на з'їздах селянських виборців неюдиною був представник дворянського сословія, щоб парализувати вплив шкодливих елементів. (У. Р.)

— Статистика п'яцтва. У минулому році в казенних горюльничих крамницях по всій Росії продано 91.641.274 відрів горюльни в 40 градусів проти 89.542.447 відер в 1910 році, се-то більше на 2.098.827 відер. Грошей уторговано 782.557.370 карб. проти 762.547.229 карб. у 1910 році, се-то більше на 20.010.141 карб. П'яцтво збільшилось по всіх районах Росії, окрім західної сибірського району, де споживання горюльни, через голод, зменшилось.

Маленький фельетон.

Партія лото й компоту. З початком передвиборчої кампанії розпочалося і діяльне „самоопреділення“ партій, теє, мовляв, „приведення в живість“ сил і всяких шансів:

„Тоді святаєт ми стали рани, Товарищів святаєт“...

Заворушилися союзники, заворушилися націоналісти, заворушилися октябристи.

Союзники, як відомо, виявили в 3-й Думі цілковите своє убожество—ї моральне, й розумове. Отже ці люди належать не до соромливих: чим більш розгортали там свою нікчемність, тим галасливіш розпочинають тепер свою „агітацію“.

З приводу цієї метушні союзницької „Річь“ дуже дотепно догадується: „Оживлення правих насамперед свідчать, що лицарям темних грошей відкрилися якісь нові джерела. Рівень політичної енергії цих діячів залежить цілком од висихання й наповнення цих джерел“.

Октябристи—ці приступають до виборів, правду кажучи, не без внутрішнього тремтіння й ніякості—доказ, що шановна партія, загубивши свій пашпорт, ще зберегла хоч трохи совісти.

— Ну, що-ж, ми й не криємося, кажемо просто: в Думі те й робили тільки, що ремігали „вермішель“. Але звяже-ж і на те—скільки ми й за п'ять літ нажували! Хоч не вляли якостю, та вляли кількістю, й літаки даремно на нас накидаються.

Потка смутку вчувається в цих октябристських признаннях...

Як ті квіти в поета сонечкові, так октябристи шепочуть, киваючи, виборцеві:

„Не покидай... не покидай!“

Зовсім нишу позицію посіли у передвиборчій ярмарку папи націоналісти.

В Думі вони ввесь останній час дугалися на першій скрипці, бо лави їх що-дали все збільшувалися; крім того, небіжчик прем'єр, розчарувавшись безпашпортною партією, всі поярив свого великодержавного серця, свої сімпатії й преферанс віддав новим улюбленим.

Нема нічого таємного, що б не зробилось згодом відомим.

Те саме сталося й а причинами збільшення націоналістської партії й а джерелом столяпінської до неї сімпатії.

Д. Тверський у „В. Еаропці“ каже за самим повійним прем'єром, що балачки про те, ніби він тримав у своїх руках „сильную власть“—то теребенці та й годі. Сановник, як виходить на повірку, додержував, чи мусів додержувати, принцип своїх підвладних: ошачи, зражає, як пан каже.

І повернув свої сімпатії до націо-

налістів не тому, що визнав їх партією найбільш розумною й корисною, а просто через те, що йому звелено було це зробити, або як кажуть в таких випадках—„даво повнять“. Це доказ, що націоналісти в сферах мають не аби-яку руку.

Що до збільшення партії, то тут в „разоблаченнях“ виступив відомий бесарабський селянин, депутат Гулькін.

— Ох, і полюбив-же нас, селян, ватажок націоналістів, п. Балашов! Так полюбив, що, здається, коли-б, замість своїх мільйонів, та мав він саму тільки сорочку, то й ту віддав-би нам. Ну, а як мільйонерові не личить дарувати сорочки, то він що-дня закликає нас обідати й частувати... чим тільки не частував! і коносоє, дичино, а головне—компотом. „Привозьляється,—каже було,—для вас не то компоту, життя не пошкoduє“... Що воно за лисий біс?—думаю собі,—звідки, Гулькін, таке щастя тобі в образі пресолюдного, пресмачного компоту?.. Коли якось прийшовся, а воно, душо мала, од того компоту, як і трупарні, тхне. Еге-ге, думаю, дак от воно що: я думаю він псний, а в нім щось не те... Нюхнув ще раз: так і тхнуло на мене „челов'їчий“, селянським потом. Еге, знов гадаю, дак це нас, селян, годували досі нашими селянськими інтересами! Треба-ж вам сказати, що а зроду „челов'їчий“ не ім, тому чим дуж п'ятами наживав од павського компоту.

Отже, не вважаючи на прем'єрові сімпатії й балашовський компот, націоналісти перед виборами ризкують а мільйонами в кешені зостатись без мільйонів виборців.

В Полтаві, напр., існують тільки скількоє мільйонів савенковських пощачів.

У Прокурорів, коли завзялись єднатись, то виявилось, що нема кого єднати.

У Вороніжі „при д'ятельному участі властей“ пробували відкрити клуб, але жодна жива людина й не одкукулася. Тоді вигадано було ось що: одібрали у громадського зібрання лото й дали його національному клубові.

„Тепер воронізький націоналізм,—каже деп. Шидловський,—держиться тільки отим лото“.

Не маючи в принципі нічого супроти такої поважної підпори, ми боїмося тільки, що з цього часу партія націоналістів буде перехрещено в „партію компота й лото“.

Провінція.

ПО УКРАЇНІ.

У КИЇВІ.

В українському клубі. Сьогодні, на черговій літературній вечірці в українському клубі С. Ф. Русова, з приводу 60-літній роковини вихода в світ „Хатини дядька Тома“, прочитав реферат: „Бічер-Стоу й Марко Возяк, їхня гуманітарна праця“. Початок о 8-й години.

За українську газету. В чигиринському повіті, в с. Боровицях, служила жєнщина-лікарка Зандерсон (латишка), в с. Подорожньому, теж чигиринської повіту, служила жєнщина-лікарка Сладковська. Обидві лікарки передплачували українську газету. Одного дня председатель чигиринської повітової земської управи П. В. Давидов, дізнавшись, що лікарки вишукують українську газету, викликав до себе Зандерсон і запропонував їй не пшисувати української газету. На це Зандерсон одповіла, що вона латишка і хоче ознайомитися а місцеву мовою і для того й передплачує газету, і одмовилась виконати наказ п. председателя.

Тоді Зандерсон переїздив в другий лікарський устанок. Вона не скотилася. Після цього їй запропонувано подати в одставку.

Д-ці Сладковській також було запропонувано відмовитись від передплати української газети; вона не схотіла. На це їй одповіли, що вона не може служити в земстві.

Обидві ульвилені лікарки вчора особисто скаржились у київську губ. земську управу.

Кажуть, що через таку політику п. Давидова чотарі а восьми лікарських устанків в чигиринському повіті вакантні.

Затміння сонця. Як відомо, сьогодні в 1 г. 34 х. дня у Києві має початись затміння сонця. Проф. Глязенап радить дивитись на сонце, коли воно буде мінитись, через заокочені скло, бо инакше можна пошкодити собі очі. Ще краще дивитись на сонце через двоє склок—зелене й червоне, тоді сонце здається білим кружком.

Міністерство доріг сповістило управління південно-зах. зал. дороги, що затміння буде найкраще видно у центральній Росії, а саме на ст. Сергійєвськ, північно-зах. зал. дороги, і ребрянка, північно-зах. зал. дор. На об'їзді станції буде вислано а Петербурга екстренні поїзди.

Земські збори. В апрілі у Києві одбудеться кілька нарад і земських з'їздів, а власне: 1) 4 апріля одбудеться з'їзд бухгалтерів, 2) 12 апріля з'їзд страхових агентів, 3) 26-го апріля нарада губ. і повітових земств в справі виставки 1913 р. у Києві 4) від 27 по 30 апріля буде нарада по закупці сільсько-господарських машин.

Губернський метеоролог. На посаду губ. метеоролога на Київщині київська губ. земська управа запросила А. В. Федорова, прикомандированого де-

партаментом хліборобства до кафедри проф. Жука. А. В. Федоров має підготовити матеріялі для заведення на Київщині метеорологічної сіті.

Дорожнеча ліса і лісні сіндікати. В останні місяці на лісних ринках помітно незвичайне збільшення ціи на будівничі матеріялі, дрво і ліса на коріні. Пояснюється це збільшення попиту на ліса за кордон, а також і умовами між великими поставачальниками, які це використовали. Збільшення ціи на ліса дуже одбилося на дрволяних ринках, а головним чином на хазяйстві великих державних підприємств, які аживають лісні матеріялі. Південно-зах. зал. дороги тепер поставлені в прикре становище, бо не можуть замінити старі шпалі новими. Тепер на південно-зах. зал. дорозі не стає коло 2,000,000 шпал. Купити їх нема змоги, бо сіндікат зрається взяти на себе поставання матеріялів, а дрібні лісопосиласловці не можуть постачити так багато лісу. В таке-ж прикре становище поставали і суєдінні дорози: катериненська, лібаво-ромєнська, польська південна і інші. Дороги ці також не мають змоги купити лісу. Місцеві лісопосиласловці підняли ціни і склали щось подібне до сіндикату.

З поради міністра в цій справі у Києві була скликана нарада для боротьби з сіндикатами. На нараді виявилось, що поменшення ціи не можливо сподіватись. Тепер вирішено звернутися до великих помішків а проханням продати свої лісні дачі. Південно-західна зал. дорога погодилася вже з одним помішком, у якого вона купує лісу на 900,000 карб.

„Положеніє“ про вибори у Д. Думу. Канцелярія ген.-губернатора і губернатор одержали а міністерства „положеніє“ про вибори в 4-ту Д. Думу. Незабаром „положеніє“ це буде розіслане по київським губернським інституціям.

У справі будови клінічного горюдня. Міністерство нар. освіти переслало в київський університет затвержений проект будинку паталого-анатомічного одділу в клінічному горюдні. 30 марта будівничі комісія на чолі а проф. Рейном оглянула клінічний горюдок.

Непорозуміння поміж союзниками. Члени малинського одділу с. р. н., незадоволені організаціями краевого з'їзду в Києві, звернулись до редактора „Рус. Знамена“ Дубровина а заявою, в якій, між иншим, пишуть:

„Нас запрошено було губернським одділом с. р. н. на з'їзд а 29 по 31 марта п. р. Прибувши на з'їзд, ми переконалися, що з'їзд скликано тільки для того, щоб ухвалити поновеіну головну раду в особі Коновоніца, Шєнціна і інших п'янок. Коли ми подали скілька скарг на достояність осіб, то скарг не прийняли, причім загально відомий Шєнцін висловився „тебтеє ви, з вашими скаргами“...

На користь голодних. На ім'я секретаря київського одділу т-ва охорони народного здоров'я А. Н. Муркалова надійшло од остерського муз. драм. гуртка на допомогу голодним 124 карб. 9 коп.

Курси по молочарству. Головне управління хліборобства та землеустройств дозволило київській губ. земській управі урядити курси по молочарству (в архаїковим раціоналізмим годуванням худоби). На організацію курсів управи асигновано 325 карб. з умовою, щоб після закінчтя курсів було подано детальне справоздання.

Спробна станція. Київська губ. земська управа звернулася у головне управління хліборобства а проханням асигнувати 700.000 карб. на урядження у Київі спробої станції і видати більш 100.000 карб. що-року на содержание її.

Справа Бейліса. Позавчора ввечері новім несодібно скликано було розпорядче засідання київського окружного суду. На цьому засіданні постановлено вибори присяжних засідателів для справи Бейліса зробити 7 апріля, а справу Бейліса призначити для розгляду на 17 мая 1913 р. Процєс ітме в ніжньому залі суду.

Справа Бугояча. Вчора й позавчора судовий слідчий 16 участка, в доручення слідчого по найважнішим справам петербургського окружного суду Зайцева допущав 7 душ під підкуп свідків підчас розводу подружжя Бугоячів. Всього по цій справі подітано вже коло 50 душ. Кажуть, що в процєсі заміншави деякі громадські діячі. В. Н. Бугояч живе тепер в Києві.

Екскурсія а Руманії. В кінці апріля а Галаца приїдуть у Київ курток учнів-румунів середніх і вищих шілі.

3 Київщині. Телефон. На Київщині зметство має завести телефонну сітку в цьому році. Телефоном гадають з'єднати всі повітові горюда і ті містечка та села, через які проходять телеграфні стовпи.

Земські збори. На 25 апріля в Чигирині скликаються надзвичайні повітові земські збори. На цих зборах будуть обміркувати питання: про пошук грошей на заведення телефону в чигиринському повіті; затвердження шкільної сітки та фінансового плану її виконання; новий поділ медичних та ветеринарних участків; вибори губернського земського гласного та третього члена повітової земської управи.

◆ **3 Поділля. Садовники.** В 6 повітах Поділля—проскурівському, летицькому, лівинському, вінницькому, брацлавському та гайсинському єсть свої повітові садівники, які досить гарно ознайомились з селянським садівництвом.

В цих повітах в лютому місяці земські отряди садовних робітників почали показувати селянам, як треба садити дерева та городяну. Окрім цього, земські садівники торік читали по садівництву лекції в 17 селах. На лекціях перебувало до тисячі слухачів.

◆ **Товариство.** До 1-го лютого 1912 р. число членів 1-го Камінець-Подільського товариства взаємного кредиту 1190 душ. Загальний оборот товариства за рік 42.007.877 карб., а чистого прибутку було 33.280 карб. 92 к.

◆ **Сніг.** В Камінці випав глибокий сніг. По деяких дорогах повалились од снігу стовпи та порвався телеграфний дрот.

◆ **Крамниця.** За 1911 рік дали прибутку такі товариські крамниці: Комарівська—242 карб. 69 коп. (чистий прибуток), Кордишівська—306 карб. 98 коп., та Степанівська—345 карб. 26 коп.

В селі Дойбани, балтського повіту, одкрито товариську крамницю. Селяне ставляться до крамниці прихильно. Пасивний капітал збільшується.

◆ **Проти євреїв.** Селянська громада села Щедрівки, летицького повіту, склала приговор і клопочеться перед начальством про виселення з села євреїв, які продають горілку та інші напівки, не маючи на те права.

◆ **Школи.** В цьому році проскурівське земство почне виконувати план шкільної сітки загальної освіти, затвержений міністерством. Гадають збудувати тепер 28 шкільних будиноків з субсидією од казни та одкрити в осені 15 нових шкільних комплектів.

◆ **Читання.** Улаштовуються читання по кооперації в Цибулівці, Гармацькому та Фішорі.

◆ **3 Холмищини.** Холмське православне братство звернулося до найвс. синоду в проханні, у якім жалеться на те, що воно повинно, за відсутністю власної друкарні, друкувати свої видання по пропаганді православ'я в єврейських друкарнях. Вважаючи це явище за небажаче, братство просить синод допомогти йому в улаштуванні власної друкарні.

◆ **3 Чернігівщини.** Союз. У с. Красному, конотопського повіту, під проводом священників заснувалися сова „Михайла Князя Чернігівського“. Мета цього союзу—боротьба з сектантством. До цього часу вступило до союзу коло 20 душ. Членські паї од 50 коп. до 1 карб. Гроші ці призначаються на відповідні завдання союзу, як то: передплата газет, купівля книжок і т. ін. Де-які члени придбали собі біблію.

Зібрання членів союзу відбувались з початку двічі на тиждень: у суботу і в неділю, а тепер чомусь всі свята не відбулось ні одного зібрання. Нових членів до союзу не прибуває, а старі теж чогось виявляють млявість до місіонерської діяльності. Поки що це немає ні значення до союзовицьких грошей, ні книг, по яких би велись прибутки та видатки союзу.

◆ **Кооперативні справи.** За браком досвідчених кооператорів, кооперативні справи на Чернігівщині падають. Торік через це саме мало не закрилась була найстарша чернігівська товариська крамниця. Та завчасу переміняли служачих і діла поправились.

Тепер же щось недолadne робиться в другому чернігівському „судосберегательному“ товаристві. Правління і рада товариства мало цікавились ділами товариства; контролери збори одмовились затвердити обшот за минулий рік. Була вибрана ревизійна комісія. В результаті всі члени правління та рада „виходять в одставку“.

◆ **3 Податківщини.** Гімназія. В Зінківці в осені одкрито земсько-урядову класичну гімназію. Перші два класи будуть тимчасово міститись в приватному будинку, поки земство не збудує нового будинку, для чого позачено в сстрахових сум губерньського земства 80 тисяч карб. Разом з одкриттям цієї гімназії і міщеву дівочу прогімназію перенесуть в 8-класову гімназію, а місцеві двохрічні педагогічні курси будуть мішані.

◆ **Пожежа.** На другий день Великодня в селі Ваові, переяславського повіту, два хлопчики—5 та 7 років—наклали в клуні огаю. Клауна зайнялась. Од клауні зайнялась інш. будинки і незабаром вигоріло 20 дворів. Сельська пожежаря не могла боротися з вогнем. Підчас пожежі згорів і 5-літній хлопчик, що запалив клауну.

◆ **3 Харківщини.** Знищують сади. В Сумах на тих місцях, де ростуть росякіші сади та парки, городська управа дає дозвіл на будівляння домів. Так, наприклад: будинок для окружного суду будуть ставити в Петровському сквері, телефонну станцію—в гімназіяному сквері і т. ін.

◆ **3 Катеринославщини.** Національний союз. 1-го априля в повітовій земській управі відбулось засідання ради катеринославських націоналістів. На засіданні обговорювались питання про в'їзд руских виборців з Катеринославщини, доволений начальником губернії на 18 та 14 мая.

◆ **Погода.** Нам пишуть з Катеринославщини: Весна почалася рано, але теплих днів було мало. Посів ярини до свят трохи не скінчили, бо ярілю аготовили ще в осені, котра довод держалає суха і тепла. На перший та другий днє Великодня йшов великий сніг при великому та холодному вітрові, а потім пішов дощ. Вітра весь март дуже великі. Дерева ще й досі не розпукуються. Сібу почали з 10 марта.

Справа з пам'ятником Т. Г. Шевченкові.

Збор з вечора. В об'єднаний комітет при київській гор. управі надійшло від чорноморського губернатора 133 карб. 19 коп. збор з вечора пам'яті Т. Г. Шевченка у Новоросійську.

Економічне життя України.

Селянські заробітки.

Побічні коло хліборобства промисли останніми часами все більше починають цікавити наших селян. Беруться де до шовківництва, де до бжільництва, де до виноградарства, де до розведення клубнічків. Останній промисел досить добре розвивується в районі хотівської волости. У початку літа селяне широкими сунуть до Києва, де продають клубнічку безпосередно споживачам по 25—50 коп. за фунт, у залежності від сорту й великості ягід. Під кінець сезону ціни падають до 6 коп. за фунт, проте промисел дає селянам чималу вигоду. Людність одного тільки села торгує за клубнічку до 800 карб. за літо, а то й більше. Що ж до людності цілої волости, то вона має за клубнічку од 3 до 4 тисяч карб. річно. Розводяться переважно лешеві сорти, і тільки де-не-де розводять такі дорогі сорти, як „Вікторія“ й „Ананасна“.

Шовківництво останніми роками добре розвивується у бердянським повіті, в Таврії. У 1903 р. цілоярну грену виписало тільки 185 осіб у кількості 200 золотників на цілий повіт, а в 1911 р. П виписали 1462 особи в кількості 1762 золотників. Раніше місцеві селяне вивозили черву з грени, яка готувалась удома, й через це врожай був такий малий, що не верталась і трати. Тепер черва вивозиться виключно з цілоярної грени, заготовленої земським учителем. Раніше навіть у гарні роки на золотник грени виходило 15 фунтів коконів, а тепер виходить до 28 фунтів, причім випадків великого неврожаю зовсім не буває. Щоб забезпечити селянам вигідний продаж коконів, земство купує по Іх само, а також само морить, сушить і здає Іх фабрикантам, як це робиться в тираспольським повіті, на Херсонщині. Щоб забезпечити селян шовковницею, всі казенні лісництва продають сіяніц шовковиці по 50 коп. за тисячу.

Виноградарство досягає значного розвитку на Поділлях. У 124 пунктах губернії під виноградаркиня занято було в минулих році 3.500 десятин землі. Урожай винограду в минулих році був середній: в ямпольським повіті десятина дала 300 пуд. винограду, а в інших повітах десятина дала по 200 пудів. На вино пішло не більше половини всього винограду. Вироблено вина коло 250 тисяч відер. Деякі виноградарки з прищепленими лозами дали по 800 пуд. винограду на десятину в бжльським повіті й по 600 пуд. у ямпольським.

Не всіоди, одначе, справа з побічними промислами стоїть добре. На Київщині, напр., бжільництво зовсім занепаде. Ось що писали до „Засіва“ з села Кирилівки, звенигородського повіту: „Пропало наше бжільництво. Ліси повирубували. Луки повисували. Трави хоч і сіють, та для бжолки мало корисні, а часом, то й шкодливі. Нашим пасічникам доводиться після Петра вивозити всіх бжіл верстов за 30, у черкаський повіт, на гречку „Онопейку“. Там гречки буває десятич коло ста, а пасічників збереться з усіх сторін тисяч на 3 пнів. Коли мало взятку на гречці, то бжолки йдуть на чужі вулиці, грабують Іх. Через це не раз доходить поміж пасічниками до сварки, а то навіть і до суду. П'ять років тому у нашому селі було сім пасічників. У кожного було по сто, а то й більш пнів їде в зівмілю. З роками в кожного розплоджується до двох сот пнів. А зараз на селі всього 2 пасічники мають по 30 пнів, а у третього 150“. Про те саме пишуть і з Білозерківщини, Васильківського повіту. Могло б тут допомогти земство, але воно заклопато не ріжними іншими справами й не має ні часу, ні охоти дбати про потреби селян-пасічників.

На біжучі теми.

Весна. Хлодод, негодь, як віюмо. Вие вітер в димарі... І здається нам весною, Що живем ми в декабрі. Ну й порядки—гірш не треба, Удалися нам в анакі... На землі в нас і на небі— Все твориться навпаки... П. Михайлович.

За кордоном.

Кривава виборча кампанія в Турції. Як тепер виявляється, виборча кампанія в Турції викликала в останні часи таке обурення, що по деяких місцевостях дійшло до кривавих бійок. Більша частина таких подій сталась по селах, де живуть магометани і де мало особливий успіх запальна кампанія „ліберальної спілки“, яка обвинувачувала уряд і партію „Єднання і поступ“ за те, що

вони ламають стародавні права шаріата. Так, в Салоникському вілайеті шейх Омар-Ефенді, член опозиційного комітету, викликав на агальному ґрунті велике обурення між магометанами, що живуть по селах округи Лангаса; це обурення в решті перейшло в одкритий бунт. Після бою між жандармами, що вартували коло виборчих бюро і селянами, було кілька вбитих і ранених.

В Брусському вілайеті агенти ліберальної спілки росповсюджували чутку, що уряд хоче скасувати шаріат, закрити мечеті і заборонити святкувати Рамазан (велике свято в магометанів), а також шоленні обовязкові молитви. Після такої агітації селяне з округи Ескішехір напали на виборчі бюро; тут теж закінчилось бійкою, в якій було багато вбитих і ранених. Таких подій було багато. Уряд турецький почав сліство і погрожує сунітникам суворою карою. Зважаючи на повну перемогу урядової партії на виборах, незалежні турецькі газети пишуть, що тепер уряд почне з ким схоче зводити свої старі рахунки і почнетесь помста, бо нікому буде в парламенті заступитись за скривджених.

Події в Кроації.

Дикторські накази, що ростуть як гриби шо-дня в Кроації, починають викликати рішучий протест по всіх західно-славянських країнах. Цензура майже зовсім не дає виходить хорватським газетам; шість з них вже закрилось. Єсть думка заснувати хорватську газету в Відні. В Сполато відбувся з'їзд хорватських депутатів Австрії, постановлено домогатись в делегаціях і в рейхстагові визволення від угорського яра.

В Люблянх славянські депутати хотять об'єднати всі південно-славянські партії для боротьби з Угорщиною.

Останні вісти.

(З газет та по телеграфу).

Всякі звістки.

ПЕТЕРБУРГ. Збанкрутували дві банківських контори Толстого. Недавно Толстопитов ліквідував свої справи, передавши контору своїм компаньонам. Компаньон Сивко оповістив себе банкрутом. Який дефіцит—ще невідомо. Ваданев він ще не подав, але заявив, що в його боргів на півмільйона. Фірму Толстопитова Сивко купив в январі за 5 тисяч карб.

На левенських золотих козначальних ставло на роботу 260 плотників, ковалів і слюсарів. Головноуправляючий телеграфу, що незабаром буде пущено робітників для роботи в шахтах. Заведував митрополіт Флавіан. Забастувала майстерня машинного заводу Лядвига Нобеля.

Закінчався в'їзд директорів музичних шкіл. Ухвалено новий статут шкіл. По цьому статуту учням, які скінчать музичну школу по першому розряду—дається право бути вчителями в музичних школах, а тим, що скінчать школу по другому розряду—дається льгота другого розряду по одбуванню військової служби.

З Рязані повідомляють: помер член Державної Ради Драшусов.

З Риги: на сталелейному заводі, через забастовку, увільнено 550 робітників.

ПЕТЕРБУРГ. Приезжено на рік у кріпость петербурзького професора Коломейцева, обвинуваченого за поширення недержавної літератури.

Клоцогів батьків Рапопорта, заснуженого в каторжні роботи за збівство в Катеринославі генерала Жолтавського, не задоволено. Ватки Рапопорта просили допитати в Парижі людину, яка заявила, що збгла Жолтавського вона, а не Рапопорт.

В Петербурзі арештовано гурт паліво-професіоналів, яких наймали підпалювати домів, щоб потім узять страху по премію.

З Ставрополя: День „житного колошу“ дав 4811 карб. На тисячу карбованців більше, ніж торік дав день „білої квіткі“. Сбор цей для Ставрополя надзвичайний.

Міністр внутрішніх справ Макаров передав в раду міністрів прохання антиалкогольного в'їзду про те, щоб дозволено було закласти постійний комітет загальноросійських в'їздів по боротьбі з п'яством. Коковцев поставився до цього з почуттям. Макаров радив не задовольняти прохання в'їзду.

В психоневрологічному інституті, як повідомляють петербурзькі газети, неспокійно. Непорядки мають звязок з забороною Кассо давати в 1912 р. студентам цього інститута авчайні одрочки по одбуванню військової повинности. Одбуваються леточі мінтинги. В інститут введено поліцію. Вивішено оголошення ради професорів, що загальностудентської оходки не дозволено.

ОДЕСА. В Одесу приїдять представники румунських біржевих комітетів для обговорення справи про розвиток торговельних зносин з Росією.

На зібранні 13 стрілкового полку штаб-капітан Поперечний, поєварившись з військовим лікарем Степановим, тяжко його поранив шаблем.

ВАРШАВА. Почалась гучна справа про збівство багача Полуєктова. Обвинувачують за це думоговото двох синів Полуєктова, повіреного фон-Шульця і ще 6 душ. Акт обвинувачення займає 256 сторінок. Викликається коло 100 свідків.

З Костроми повідомляють: в с. Ядріно в хату селянця, яка напере-

додні одержала од свого чоловіка що служив в Сибірі на золотих козначальних, багато грошей, вкочило кілька односельців, щоб пограбувати П. Вони вбили селянку і четверо дітей. Душогубів арештовано.

ЗА КОРДОНОМ.

Всякі звістки.

ПЕТЕРБУРГ. З Відня повідомляють: прем'єр формально пообіцяв українському послові Левицькому, що український університет буде заоновано.

З Нью Йорка: Біля миса Рес, наскоцивши на велику крижану, затону пароход „Тітанік“.

Пароход цей одво з найбільших суден у світі. Іхало на ньому коло 2000 душ. По однім відомостям, всіх пасажирів врятовано; по другим—врятовано тільки коло 700 душ, в більшості жінок і дітей.

З Парижа: газети „Matin“ телеграфують, що російські авіатори Васильєв, Єфімов і кілька офіцерів згодились взяти участь в перльові Пекія—Париж.

З Белграда: результати попередніх виборів такі: старорадикалів 80, радикалів-лібералів 7, мларадикалів 87, лібералів 21, недержавців 9, соціалістів 2. Має бути ще 10 перебалотировок.

Бібліографія.

Записки Українського Наукового Товариства в Київі. Книга ІХ.

Із друкованих недавно в „Раді“ відомостей про склад і діяльність Наукового Товариства читачі могли бачити, як помітно виростає українська інституція, як поширюється видавничо-твариства, як ведеться що-раз рішучіший поділ наукових сил по спеціальностях. Широкое громадство не утворило цієї інституції, воно її не підтримувало, але користуватись з роботи товариства воно може вільно і безборонно, з очевидною вигодою для себе. Може хоч таким шляхом, коли масі бракує організаційного уміння і гострої свідомості потреби широкій дружній піддержки, хоч шляхом шукання за своєю користю наша публіка допоможе товариству. Не з обовязку і не для спочуття мислеть наше громадство цікавитись і передплачувати видання товариства, а нехай уже й через те просто, що „Записки“ дають багато цікавого і поважного матеріалу для більше-менше інтелігентної людини, яка хоче бдувати свої знання не тільки на газетних звістках та фел'етонах. Отже читачи й передплачуючи „Записки“ наш громадянин може буде більше тримати в пам'яті справи і потреби Наукового Товариства.

Відома більше 50-ти років „Записка о недержавстві в Малороссіи“ Г. Теплова, яка свого часу викликала прихильне відношення П. Куліша і М. Костомарова і справляла обурення М. Максимовича, подається тепер д. М. Василенком по іншому списку, з двох частин, з яких першою—„Краткое извѣстїе о началѣ Малороссїи и почему она принадлежит Россїи“,—в її томі Кулішевих „Записок о Южній Русі“ нема. Список д. Василенка має заголовок: „Секретнїйшія примѣчанїя наынѣшного состояния Малороссїи. Сочиненїе Теплова, члена малороссїйской коллегии. Писано в царствование Елизаветы между 1752 и 1754 годами“. До цього заголовку давній власник рукопису зробив дві примітки: перша, що Теплов, побочний синь архієпископа Теофана Прокоповича; друга, зроблена Д. П. Трошинським—„весьма пристрастное и произведенное перомъ, желчію напоеннымъ“.

Григорій Теплов, якого долею опікувався Теофан Прокопович, одержав викоску на той час освіту, швидко зробив кар'єру, зручно викривувався з придворних небезпек і встиг здобути довіря гетьмана Розумовського, якому був раніше вихователем. Російська наука зазнала тоді від Теплова доволі лиха, бо він крутив цілою Академією Наук, як хотів. Коли Розумовський вирушив гетьманувати року 1750, Теплов зробився правителем гетьманської канцелярії і фактичним правителем лібоичної України. Ця людина зробила Україні більше лиха, ніж ціла малороссїйська колегія, викликала велику ненависть до себе з боку сучасників; він підкопався під свого вихованця і найбільше зробив для знищення гетьманства, він же подав думку закрити селян на Україні, був великим „коварником“ в очах сучасників і людяною неморальною в суді історії. П. О. Куліш поставився дуже прихильно до Теплова і доводив, ніби той любив Україну, але М. О. Максимович в журналі „Русская Бѣсѣда“ напав на Куліша і дав дуже обгрунтовані докази проти брехнь Теплова що до кількості рестрових козаків, що до прав землеволодіння на Україні, існування генеральної канцелярії та инш., що Теплов зручними вивертми намагався показати в тенденційному освітленні. Теплов зрозумів погляди Катерини II—треба, щоб провинці з привилеями скорше „обру-бли и перестали бы глядѣть, какъ волки въ лѣсу...“.

Когда же в Малороссіи гетмана не будетъ, то должно стараться, чтобы въѣкъ и имя гетмановъ исчезло... Отже талановитий Теплов узявся допомагати „угрунтованню того тенденційного бюрократичного погляду на Україну, який врешті привів до знищення автономного малороссїйського устрою, до знищення переходів селян і до закриття селян, і до заведення російських порядків“. Так висняє д. М. Василенко в своїй передмові до „Записки“ походження характер і інтерес цього офіційного памфлету, яким малоса довести дезорганізацію автономного ладу, моральний упадок українців і цим викликати потребу „реформ“ для України.

Записка Теплова має окрім того і високо літературний інтерес, і сучасний читач з великим задоволенням може знайти надзвичайну солідарність „Записки“ з сучасними офіційними „півочіозними і добровільними „разсужденїями о способахъ, черезъ которые бы привести въ лучший порядокъ Малороссїю“.

Великий талант мав Г. Теплов, бо попередив стиль і докази всіх пізніших авторів статей, записок і циркулярів про права, звичай і потреби українського народу; сучасні націоналісти а-ні на крок не пішли далі від аргументації і ерудитії Теплова, а що до моральної сторони нападів на українство, то все по старому. З цього погляду записка Теплова має просто злободневний інтерес: він доводить, що український народ „єсть издревле прямо Россїйскїй, и по слабости только тогдашнихъ силъ великихъ князей кіевскихъ отщепеннїйскїй“; що з українці—тільки „бывшіе Россїйскїе люди... доказується нарѣчіемъ языка ихъ и произношенїемъ, которое єсть прямо русское, и нѣсколько, по сѣдствїю, смѣшанное съ польскимъ“. Надзвичайно миле порозуміння з націоналістами знаходимо в історії „правъ и обичноеннїй“ українського народу, в відношенню до гетьманів (мазепинство і богданівство); „ни єдино гетмана до самого Скоропадскаго не было (окрім Богдана), который бы не измѣннїл дѣйствительно или, по меньшей мѣрѣ, къ измѣнѣ не порывался... і переставляе всіх гетманів. „Которая склонность (до зради) всегда происходила не отъ самого народа, яко весьма подобострастнаго... но отъ нѣкоторыхъ старшихъ“. Та й умови 1654 року, як „привилїя“, українці дано було „по неизвѣстнїмъ нынѣ тогдашнихъ военныхъ подвиговъ обстоятельствамъ“. А тим часом права „яко в статутѣ Литовскомъ для республиканскаго правленїя учрежденнїя, весьма не свойственны уже стали и неприличны малороссїйскому народу, въ самодержавномъ владѣннїи пребывающему“. Російське право карає за один злочин на смерть, а українське всього на 6 тижнів в'язниці, за образу значного великороса „козак карается, як за образу звичайної людини, а „сіє уравненїе Рѣчи Посполитой только прилично“. Словом, всіма неправдами, з грубістю, ненавистю і шовинизмом московського приказного чиновника, левде захищалися за „науковими“ доказами, Теплов нищить особливий лад український, „яко главный непорядокъ въ Малороссїи; оно право имъ вливаетъ мнимую вольность и отличїе отъ другихъ вѣрннхъ подданныхъ... оно и командующему шефу дѣлаєть темноту и прегнанїе“. З цих уривків можна бачити, як часно, і до речі, і до уваги широкій публіки опубліковано „Записку“ Теплова д. М. Василенком, якому належить і простора передмова (ст. 13—28). До тексту „Записки“ на ст. 51 зроблено дві примітки, очевидно, не Тепловим (про правну копу і полтину), а коли не ним, то чому на російській мові? В П. т. „Зап. о Южній Русі“ Куліша знаходимо ці самі примітки.

Давніше („Київск. Стар.“ 1898 р.) д. Іван Отшченко показав, що І. Котляревський не безпосередно переробив Виргілієву поему на українську мову, а наслідував великоруській трагестії Осипова, який теж не був самостійним в своїй роботі, а користувався переробкою Блюмаєра. Не скінчену переробку Осипова взявся продовжувати А. Котельницький,—от по Котельницькому і докінчив свою „Енеїду“ Котляревський і Стещенко в статті „Енеїда Котляревського і Котельницького в порівнянні з іншими текстами“ висняє, які тексти були у Котляревського і в якій мірі він від їх залежить. Схеми роботи д. Стещенка така.

Котельницький або переказував Виргілію, або Скаронову переробку; про Скарона каже і сам Котельницький і д. Стещенко на прикладах показує. Але і Котляревський, хоч і був знайомий з „Virgilis Travesti“ Скарона, свідомо уникав наслідування французькому письменникові через те, що французький текст надто скорочений і дух переробки Скарона не годився з тенденцією самого Котляревського. Окрім того Скарон не довів свою трагестію до кінця. Німецька трагестія Блюмаєра не була звісна Котляревському, а Котельницький мало що запозичив з неї, бо вона все була перейнята проти-католицькою тенденцією, мало цікавою для завдання Котельницького. Очевидно і Котельницький і Котляревський мали латинський текст „Енеїди“, при чому Котляревський користувався досить широко латинським текстом.

З порівнянних студій д. І. Стещенка виходить, що ні ідея пародії на „Енеїду“, ні обробка класичного сюжету, ні спосіб трактовання епізодів поеми Виргілія не були самостійною працею Івана Котляревського, але його „Енеїді“ перелицьований судилося доля бути першим видатним твором народної української літератури і відіграти значну ролу в відродженню українського народу. Автор студії поясняє це тим, що „кожний талан є, так сказати, специфічна духовна енергія, що при однаковому матеріалі дає особливі форми й зміст“. Котляревський, лишаючи навіть однакові рими з Котельницьким, підібрав проте інші слова, але це не має особливого значення.

Коли „Енеїда“ Котельницького має тепер тільки історичний інтерес, коли вона і була смішна своєю грубістю і самим контрастом поважним прототипом, то у Котляревського знаходимо цінні художні примітки в його переробі—ясраві картини побуту, риси світогляду самого автора, психологію живих людей і типичні образи. Таким чином в „Енеїді“ Котляревського маємо один з прикладів дійсно творчого, невмирущого духу людини.

В ІХ кн. докінчено почату в VIII кн. „Записок“ студія Миколи Стасюка „Економічні відносини України до Великодержави і Польщі“. В статті М. Стасюка зроблено поправки до погляду д. М. Гехтера на українську економічну дія-

сність („Л.-Н. В.", 1909, кн. XI). Коли прийняти на увагу, що економічна особливості України характеризується добуваючою промисловістю, значним експортом хліба і вивозом сировини і фабрикація, та малою обробляючою промисловістю і ввозом фабрикатів, то факти торговельного обміну і напрямку вивозу з України показують, що Україна відносно Великої Росії є колонія, яку визискує метрополія. В той час коли високе мито на продукти закордонної промисловості плекає російську, власне великоруську, обробляючу промисловість і оборону її від конкуренції, Україна мусить купувати ці продукти, бути ринком для них; але для предметів власної промисловості і для хліба Україна мусить шукати інших ринків, так що ніколи вивіз хліба виснажує місцеві запаси і задержує поступ систематичного хліборобства. Людність України, не знаходячи собі заробітку в слабо розвиненій обробляючій промисловості, пригніченій сильною конкуренцією великоруської, мусить рятуватися еміграцією, тим часом як еміграція з Великої Росії останніми роками зменшується. Залежність України від Великої Росії не економічна, а державна, обмін торговель для України зовсім не вигідний, роля України через державну політику Росії в економічному житті пасивна, бо при слабкій продукції обробляючої промисловості, Україна поставлена в становище колоніального ринку для такої ж промисловості центра. Такий загальний погляд автора аргументовано статистичними матеріалами в рубриках: „Обмін продуктами хліборобства", „Залізна руда", „Марганцова руда", „Чавун, залізо, сталь", „Кам'яний вугіль", „Вивіз соли", „Фосфорити", „Обробляюча промисловість", „Горючіща", „Торговля вином", „Цукроварство". Огляд обробляючої промисловості у автора побіжний, спішність роботи знати в деякій несподобності в заголовках до розділів праці.

Інсько-російської труппи В. Гамалії. З Кам'яни труппа поїхала на десять вистав в Білу Церкву, а звідти поїде на ввес лїтній сезон—а мая до сентября—в Вороніж. В-осеня труппа д. Гамалії знов вернеться до Кам'яни в поновленому складі.

— З другого дня Великодних свят в Ставрополі почала свої вистави українська труппа Прохоровича. Досяг по-ставлено було такі п'єси: „Запорожець за Дунаєм", „Ніч під Ів. Купала", „Дві сем'ї", „Суета", „Сорочинський ярмарок" і инш. Вистави проходять гарно і публіка залюбки одвідує театр.

— „Русско-малорусская" труппа д. Борецького грає в г. Ромнах, на Подлянщині.

— „Русско-малорусская" труппа п. Орлова-Романовського грає в Вінниці в народному домі. Цікаво, що ця труппа запросила в Київ „на гастролі" „відомих артистів" д-ку Волявську і д. Зоріна і оповідає їх артисти київської труппи д. Садовського. Треба зазначити, що таких „знаменитостей" ніколи не було в труппі д. Садовського, як це невідомо п. Орлову-Романовському, „то може д. Волявська і д. Зорін пригадують собі, що вони ніколи в д. Садовського не служили.

— Бенефіс д-ки Затиркевич. Петербурзька газета зазначає, що бенефіс славнозвістної артистки д-ки Затиркевич пройшов з великим художнім і матеріальним успіхом. Имла п'єса—„Зайди-голову". Бенефіціантці піднесло дуже багато коштовних дарунків, квіток. На кожнім аттракті публіка робила артистці овації. Успіх артистки поділяла д. д. Манько, Гайдамака, Манецький.

одягнені в українські вбрання, і держали два плакати з малюнком на них козака з прапором, на якому написано: „Нагодуйте голодних". У 11 годин ця процесія рушила по городу. Слідом за гарбою шли продавці колосу в українському вбранні, а далі шов оркестр. Натопну людей кінця не видно було. Вся процесія пройшла до Олександрівської ул., через Кадетський сад; через сад гарба поїхала далі по городу, а оркестр граючи повернувся додому. По всіх улицах і маленьких переулках городу можно було стріти продавців колосу. Публіка окрилась гуляла, як у велике свято.

— МИКОЛАЙ. У Миколаїві „О-во любителів природи" влаштувало виставку. Було запропоновано місцевій „Провіт" виставити українську літературу по природознавству. На жаль, ця пропозиція дуже зацікавила, а у Провітський книгарні не було дозволити потрібних книжок. З Київів запровадили піано було, замовили по телефону в Одесі, але через Великодні свята книжки опізналися.

Не поталанило на цей раз, але справа ще не зовсім пропала. Річ у тому, що „О-во любителів природи" влаштує ці виставки щороку, і тепер на обов'язкові миколаївських українців лежить подбати на той рік і заздалегідь приготувати й зібрати по можливості всі книжки українською мовою по природознавству і такі виступити між люди.

Не можна промовчати також того, що такий виступ українців у Миколаїві набрав особливої ваги через те, що місцева „Провіт", через „неважливі обставини", давало вже позавалена можливості роботи щось більше за драматично-танцювальні вечірки.

У МИРГОРОДІ У ХАРЬКОВІ
(Полтавц.)
передплатувати „РАДУ" на таких-же умовах, як і в конторі газети, можна в „Українській книгарні". Рибна 25. Там-же можна кукувати Раду і окремими №№-ми.

ВИДАВНИЦТВО „ВІС" „НОВА КНИЖКА!"
„ЯК ВИБРАТИ ПОСЛІВ ДО ДЕРЖАВНОЇ ДУМИ?"
ПЛАВА ЧИНЕВСЬКОГО. Ціна 5 коп. Склад видавни в Українській Книгарні, Київ, Базарна, 8. Купувати можна по всіх українських книгарнях. РОСІЙСЬКИЙ ПЕРЕКЛАД—ціна 5 к. Склад у київській Е. П. Червоного, Київ, Фундулєвська, 4.

1-го січня 1912 року почала виходити єдина українська часопись на Слобідській Україні

„СНІП"
яка містить в собі статті в справах політичних та громадських; огляди критичні; в поля літератури та мистецтва; фельетони, оповідання, вірші; галерею сучасних діячів; хроіку подій, дописи, ілюстрації то-що. Виходить раз на тиждень. Умови передплати: на рік 3 руб., пів року 1 р. 75 коп., 3 місяці 1 руб., окреме число 5 коп. З кордон на рік 4 руб., пів-року 2 руб. Річні передплатники одержать безплатний додаток. Адреса: ХАРЬКІВ, Контрторська, 21.

Приймається передплата на часопись ПЕРЕМІСЬКИЙ ВІСТНИК
Орган Перемиської Народної Організації.
Виходить що два тижні і коштує: річно 4 кор., піврічно 2 кор. Адреса: Перемішль, Побереже Фр. Йосифа ч. І. Peremischl Oesterreich.

Приймається передплата на перший ПОПУЛЯРНИЙ, ІЛЮСТРОВАННИЙ ДНЕВНИК на цілій Україні

„Нове Слово"
Виходить у Львові що-дня в поудене опріч неділя та свят. „Нове Слово" виникує багатим інформаційним матеріалом поже в кождім числі найперші телеграфічні і телефонічні вісти з краю, держави і заграниці, точні, вірні і скорі інформації своїх власних кореспондентів з усіх міст Галичини, а надто поспішні кореспондентів з Чернівців, Відня, Києва і всіх центрів американської України.
КОШТУЄ для російської України—на цілий рік: 10 руб. 60 коп. на пів року: 5 руб. 30 коп. на чверть року: 2 руб. 65 коп. на місяць: — руб. 90 коп.
Адреса редакції і адміністрації: Львів, вул. Домініканська № 11. Галичина—Австрія, Lemberg, Oesterreich.

Приймається передплата на Записки Наукового Товариства імени ШЕВЧЕНКА.
Наукова часопись, присвячена передусім українській історії, філології й етнографії. Виходить у Львові що два місяці під редакцією Михайла Грушевського. Адр. Львів Галичина, ул. Сувійського ч. 21. Lemberg Oesterreich. Ціна на рік 6 карб., окреме число 1 карб. 0-119-5

Приймається передплата на 1912 рік на часопись „ДІЛО"
Виходить що-дня. Передплата на рік для Російської України 44 корони, на пів року 22 корони; за зміну адреси 50 сотиків.
Адреса редакції: Галичина, Львів, Ринок ч. 10. Oesterreich Lemberg.

Приймається передплата на 1912 рік на українську народно ілюстровану газету „ЗАСІВ"
Другий рік видання. Другий р к видання.
Ціна на рік 3 руб., на пів року 1 руб. 60 коп., на 3 місяці 85 коп. Хто випише ЗАСІВ за цілий рік, той дістане всі №№ починаючи з першого, а так само дурно додаток: Повний збірник творів Івана Котляревського в 3 томах. Сюди увійдуть: Енеїда, Наталка Полтавка, Москаль Чарівний і Ода до князя Курякіна. Крім того буде уміщено біографію Ів. Котляревського.
Адреса: Київ, Велика Володимирська № 28. Редакція газети „Засів". ЗАСІВ призначається головним чином для хліборобів і робітників; ЗАСІВ виходить що тижня в п'ятиницю; ЗАСІВ подає статті й новини про сучасне життя на Україні в Росії і за кордоном, з української і всесвітньої історії і писменства, артистичної творчості, з наук природних, лікарських, з сільсько-господарства, кооперації, техніки, гігієни, медицини, а також вірші, оповідання, ілюстрації при статтях і осібі ЗАСІВ містить дописи з сел і міст, звертаючи особливу увагу на рух освітній і економічний на селі, про вистави, декції, вечірки, заведення бібліотек, спілкових краєлиць, позичкових і сільсько-господарських товариств, професійних спілок між робітниками (на ці теми особливо бажані кореспонденції). ЗАСІВ дає відомості на запитання передплатників, а також поради спеціалістів господарській, юридичній й лікарській в справах економічних і просвітніх.
Участь в Засіві будуть брати: Ю. Азовський, Ю. Вудяк, В. Винниченко, М. Вороний, проф. М. Грушевський, М. Гехтер, В. Дорошенко, М. Залізняк, М. Коцюбинський, В. Корольов, М. Левицький, В. Лікарєв, Майорський, О. Омель, Л. Пазаревський, С. Русова, В. Самійленко, Ю. Сірий, П. Смуток, Т. Суліма, О. Степаненко, проф. М. Сумцов, С. Терницький, С. Черкасенко, М. Чернявський, Ол. Черняхівський, е. Чикаленко, І. Чупринка і инші. Передплата далі на 1911 рік ще приймається. Хто хоче одержати за цілий 1911 рік, то присилає 2 р. 50 коп.

Передплату приймає Книгарня „Літературно-Наукового Вістника" у Києві, Велика Володимирська № 28. Українська книгарня в Харківі, Рибна, 25. Посередником процент. від передплати. Статті дописи просять надсилати в книгарню Л. Н. Вистізна. Редактор-видавець О. Степаненко. Пробні числа висилаються дурно

ДОПИСИ.

(Од власних кореспондентів.)
М-но ПАВОЛОЧ (на Київщині). Позичково-ощадне т-во. Вже п'ятий рік минає, одколи заснувалось у нас позичково-ощаднє товариство. І це товариство лічиться тепер як найкраще на цілій повіі. А оце перед Великоднем вийшов дозвіл прилучити до району діяльності цього т-ва ще й залізничну станцію Попільну а вокзалом та і всю попільнянську волость. Оборотною капіталу товариство має поверх 200 тисяч, а членами лічить як євреїв, так і багато християн. А з недавнього часу і священники почали вкладати церковні гроші. Та й чому ні! Коли т-во стоїть дуже міцно вже 5-й рік, відсоток дає вигідний. Коли на бжучий рахунок то 5 проц., а на строк (не менш 7 місяців) 7, а то й 8 проц., згідно з тим, який дохід саме т-во матиме. За р. 1911 т-во мало чистого прибутку 900 карбованців. Саме т-во дало вже не раз змогу піднятися на ноги вбогим хазяям-селянам та євреям-ремісникам і в цім його певні послуги перед громадянством.

М. ОННА, балтського повіту (на Поділлі). Безземелья. Кредитове товариство. Занушена бібліотека. Несподіване лихо спобігло оце наших селян. Землі своїєї вони не мають, а тільки такі, котрих діди прадиці служили в поміщиках князя, і він їм подарував хати і огороди у вічне володіння. Так вони жили аж до цього року, не платячи грошей за користування. А тепершній поміщик-князь вимагає, щоб селяне підписали умову з ним, що вони „временно проживають", і хто підпишеться, той має право сїяти на княжеській землі, а хто не підпише—тому землі не дають.
Але селяне без землі сидять, а не хотять підписувати умови, бо, мовляв, підпиши, що ти „временно проживаючий", то він завтра тебе не сподобає й прожене, що-ж тоді повинен робити?
От так те горе нашим селянам. Худоби немає де пасти, сїяти нема на чому...
Збираються в нас одкрити т-во взаємного кредиту. За що справу взялись більше всього євреї, бо дуже тяжко без такого товариства. Гадають через місяців два-три одкрити.
У народній аудиторії е у нас бібліотека. Колись, ще року 1908, вона була одкрита і мала великий успіх, бо були люди, що піклувались про це. А тепер бібліотека стоїть закрита, запущена. Коли б було кому поклопотатись, то можна б знов одкрити її. Хоч там дуже цікавих книжок і нема, але все таки для нашої молоді було багато дечого користного. Колись був у аудиторії і чарівний літатарь, яким кождої неділі показували картини, а тепер і його немає, тільки в списку числяться.
З того часу, одколи це користне діло запустилось, молоді наша вдарились в розпусту, почала пиячити, битись та всякі бешкети робить.

ПОЛТАВА. День „житного колосу" в Полтаві 2 априля був урочистим святом. Перед днем „житного колосу" видано газету „Житний колосо" з закликом жертвувати на голодаючих; ця газета продавлась у неділю і в понеділок—день „житного колосу". Продаж колосок та жетонів почався на улицах від 6 год ранку, а в 10 год. всі продавці зібравсь до будинку губернського земства. До губернського земства прибув військовий оркестр, автомобіль і гарба, запряжена парюю сїрих волів. На гарбі сиділи продавці

Листування редакції.

Д-ю С. Шубі. Адреса редакції журналу „Бібліотекар" (журнал о-ва бібліотеколюбівців) Петербург, Львів, Нова, 16. Адреса контори: Петербург, Невський, 14. Магаз. Ріксеру Журнал виходить 4 рази на рік. Передплата 3 карб. на рік. Окреме число 75 коп.
Д-ю Черваському. Київська школа глухонімих, В. Підвальна, 15. Школа і дитячий сад А. В. Марченко-Фомичової—Київ, Мар. Влаго-вінська, 49. Школа для глухонімих дітей в м. Малині, радоміського пов. на Київщині.
Опан. д. Н. Бу-оров. Щоб одкрити бібліотеку, треба взяти дозвіл у губернатора.

Справочний оддія.

Календарі відомості. Середя 4-го Априля. Пр. Йосифа піснописця, І. Єврія безмовника, Зосима.
Сх. сон. 5 г. 4 хв., зат. сон. 6 г. 67 хв.
Театр гор. пар. дову. 1) „Врехня", 2) „Черниці".

Редактор В. Яновський.
Видавець Б. Чикаленко.

Оповіді.

Знайте дитину
перш ніж починає годувати або піг доувати молочною мукю „АЛПИНА" і пробукотати в перші ж дні життя буде кращим доказом її користности. Прод. в аптеках і аптекарськ. магазинах.

Лікарі та Лікарні
Питулук для породіль
М. І. Дмитрієвої-Лінецьської
Під догляд лік-овец. Прийм. породіль у воку шору. Мар. Влаговінська 44.

Зуб на лі- Бр. ТЕТЕЛЬБАУМ, Прорізна карія 24.
Прим. лікарі-спец. 9 год. р. до 9 г. в. Пломб. 50 хв., виправ. зуб. бол. болз 1 р. Штучні зуби 1 р.

Кабінет зубного Дем'яновича-Цигурі
Готіня, пломбубання і вистав. штучні зуб. Прим. 9—12, 3—6 годни. „Нестерівська, 36.

КВАТИРІ
Готель „Україна" видана в найми КИМ-НАТИ по міс. і вдобу, нехорого Бульв-Кур, 34

ПРАЦЯ
Столяр довідчен. мебельщ. хозостик бажані мати посаду на селі в дїача, економії на літо, або місяць. Зверт. листов.: Київ, Юрковська № 4, кв. 9, 1 р. Давиденкові. 3-224-2

ВСЯКІ
УКРАЇНСЬКА КНИГАРНЯ „ПРОСВІТА" в ОДЕСІ, № 53. Великий вибір українських книжок, застосних картка та нот. Висила книжок на прохання. 20-151-24

Театр і музика.
— Український театр. Сьогодні в театрі д. Садовського виставляють відому п'єсу д. Деде „Врехню" і „Вечорниця" Ніщинського.
— Театр „Соловцов". Сьогодні в театрі „Соловцов" остання гастроль „Кривого Зеркала". Ізлуч популярні твори—„Прекрасная Сабинянка" Л. Андреева, „Гастроль Рязанова" і пародія на балет „Разочарований льб".
Завтра в театрі „Соловцов" починається гастроль відомого артиста Павла Самойлова а його труппою.
— Бенефіс д. Верховиця. Незабаром відбудеться бенефіс артиста і хормейстера труппи М. К. Садовського, д. Верховиця. Підуть переважно співочі речі (по одному актови з опер) танці і національні великодні українські ігрища (скачки і т. инш.). Спектакль обіцяє бути дуже цікавим з художнього боку.
Спектаклі труппи д. Садовського приймаються в Народному домі в двадцятих числах априля, а в кінці місяця труппа розпочне лїтній сезон в театрі київського купецького саду.
— Труппа Б. Гамалії. Цими днями в Кам'яні закінчилися вистави укра-